

С. Л. Дембіцька

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
канд. юрид. наук,
асист. кафедри цивільного права та процесу

ДЕРЖАВНИЙ ТА АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

© Дембіцька С. Л., 2016

Досліджено поняття адміністративного примусу як одного із видів державно-правового примусу. Розкрито особливе місце адміністративного примусу в державно-управлінській діяльності як методу впливу на неправомірну поведінку громадян.

Ключові слова: примус, державний примус, адміністративний примус, метод впливу.

С. Л. Дембицкая

ГОСУДАРСТВЕННОЕ И АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО: ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОНЯТИЯ И ПРИЗНАКИ

В статье исследуются понятие административного принуждения как одного из видов государственно-правового принуждения. Раскрывается особое место административного принуждения в государственно-управленческой деятельности, как метода воздействия на неправомерное поведение граждан.

Ключевые слова: принуждение, государственное принуждение, административное принуждение, метод влияния.

S. L. Dembitska

STATE AND ADMINISTRATIVE ENFORCEMENT: THEORETICAL CONCEPTS AND SIGNS

The article examines the concept of administrative coercion as one of the types of state law enforcement. Reveals the special place administrative sanctions in state management activities, as a method of influence on improper behavior of citizens

Key words: coercion, state coercion, administrative coercion, method of influence.

Постановка проблеми. Актуальною сьогодні є проблема застосування такого методу управлінської діяльності як адміністративний примус, який є невід’ємною складовою системи методів державного управління суспільством.

В адміністративному праві примус розглядається як метод державного управління, в якому конкретизується державний управлінський вплив з метою забезпечення належної поведінки суб’єктів права. Дуже часто метод адміністративного примусу розглядається як один з видів державного примусу, який традиційно застосовується на загально визначених позиціях захисту сформованих державою правовідносин і забезпечення неухильного виконання юридичних норм конкретної галузі права. Адміністративний примус належить до найжорсткіших засобів впливу, у поєднанні з іншими управлінськими прийомами.

Стан дослідження. Щодо питання державного примусу як одного з основних методів в адміністративному праві досить часто звертають увагу науковці, вважаючи його одним з основних в адміністративно-правових відносинах. Водночас теоретичне обґрунтування понять державного та

адміністративного примусу (як його виду) тією чи іншою мірою свої праці присвятили відомі вчені-адміністративісти: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Д. Н. Бахрах, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, В. Д. Лук'янець, В. К. Шкарупа та ін.

Мета роботи полягає у з'ясуванні використання державою необхідних методів управління, на основі теоретичних положень науки адміністративного права проаналізувати засади правового застосування адміністративного примусу, його проблематики щодо розмежування державного та адміністративного примусу – у разі недотримання загальнообов'язкових правил поведінки.

Виклад основних положень. Владно-примусові особливості публічного управління в ринкових умовах якісно змінюється, хоч і зберігає свою принципову природу. Здійснення загальних функцій, обслуговування суспільних потреб не усуває застосування владно-регулювальних і примусових заходів публічного управління, але вони становлять лише допоміжну основу змісту цієї діяльності. Лише в підтримання встановленого правопорядку держава залишається непохитною і широко застосовує владно-примусові засоби [1, с. 206].

Примус є необхідним елементом соціальної організації. У докласовому суспільстві він ґрунтувався на авторитеті старійшин, вождів племен – тощо, у класовому суспільстві – на владі держави. Примус найтіснішим чином пов'язаний з державною владою і визначає якість цієї влади. Будь-яка галузь містить можливість застосування примусових заходів і в своїй регулювальній дії на суспільні відносини не може обійтися без державного примусу [2, с. 158].

Традиційно в юридичній науці будь-яке визначення права містить вказівку на його обов'язкову ознаку – примусову забезпеченість з боку держави. Саме тому примус, який здійснює держава в межах та на засадах, чітко визначених законодавством, можна вважати засобом забезпечення правопорядку, дотримання вимог, визначених нормами права [3, с. 64].

Досить часто заходами одного виду державного примусу охороняються відносини, врегульовані нормами багатьох галузей права, тобто вид примусу можна визначити залежно від того, якою галуззю права регулюються підстави і порядок застосування його заходів. Останнє характерне для заходів адміністративного примусу, якими охороняються найрізноманітніші суспільні відносини, що виникають у сфері державного управління [4, с. 11].

На жаль, і сьогодні внаслідок невідповідності свідомості окремих громадян суспільній свідомості дотримання встановлених правил ще не стало звичною нормою поведінки для всіх членів суспільства. Деякі з них порушують встановлений правопорядок, чинне законодавство, скоюють правопорушення. За цих умов держава змушена разом із засобами профілактики правопорушень використовувати і засоби примусу.

Державний примус є крайнім заходом, що використовується як об'єктивно необхідний. Його реалізація впливає на формування психічного укладу громадян, їхнього світогляду, сприяє виробленню звичок, правомірної поведінки [5, с. 111].

Адміністративно-правовий примус є одним із видів державно-правового примусу. Він характеризується тими самими ознаками, які характерні для останнього: це правозастосовна діяльність, спрямована на охорону правопорядку, реалізується в межах охоронних правовідносин тощо. У разі уясування сутності адміністративно-правового примусу слід мати на увазі, що його необхідно відрізнити від примусу, передбаченого нормами адміністративного права, оскільки останній містить у собі адміністративні, дисциплінарні (стосовно державних службовців), матеріальні (стосовно військовослужбовців) санкції [6, с. 41].

Кожна влада характеризується наявністю примусу, що ґрунтується на необхідності управління спільнотою людей. “Примус виступає як засіб забезпечення цінностей, який створює такий фактичний стан, який не виключає рішення індивіда з ланки детермінації, але ставить його у становище, що усуває вибір іншого варіанта поведінки”.

Враховуючи характеристику державного примусу, його визначають як метод державного впливу на свідомість та поведінку суб'єктів, на майно учасників правових відносин з метою запобігання правопорушенням, покаранню та виправленню правопорушників, поновленню порушених прав тощо, який застосовується незалежно від волі та бажання зобов'язаних суб'єктів [7, с. 8–9].

Влада через норми права здійснює примус і цей примус є невід'ємною рисою права, неодмінна і фундаментальна умова права в будь-якому суспільстві – це легітимне застосування фізичного примусу з боку суспільного уповноваженого органу. Право неможливо виконувати і дотримуватись без публічних, демократичних органів примусу, без органів, які будуть це право захищати, відтворювати. В цьому випадку таким суб'єктом є держава (або влада). У державі наявні органи (звичайно якщо держава досконала) публічного примусу і влади, через які вона проваджує право у суспільство, регулює відносини між людьми лише правом і тільки ним [8, с. 58].

Владний вплив, що виходить від суб'єкта до об'єкта управління, дає змогу підпорядковувати волю і діяльність останнього волі першого, що є необхідним для досягнення цілей і вирішення завдань, визначених суб'єктом управління [9, с. 22].

Для визначення примусу суттєве значення має конкретизація того до чого примується особа, до якої цей примус застосовується. Для констатації наявності примусу важливим є не тільки застосування певних заходів, а й результат їхнього застосування. Інакше кажучи, важливо знати остаточний результат примусового впливу, а казати про наявність примусу можна лише тоді, коли для суб'єкта застосування примусу очевидно, що мети примусу досягнуто. Інакше примус просто не буде примусом, це буде звичайна безрезультативна діяльність. Застосування примусу не залишає тому, до кого він застосовується, жодного вибору, окрім як підкорятися цьому примусу [10, с. 38–39].

На нашу думку, під механізмом держави розуміється система її органів, за допомогою яких вона здійснює державну владу і реалізує свої функції. За допомогою державного апарату, що здійснює державну (управлінську) владу, досягаються цілі і завдання, які стоять перед державою.

Питання примусу, адміністративного примусу є досить актуальним, адже за відсутності владних методів управлінської діяльності в суспільстві пануватимуть хаос, безвладдя і свавілля. Адміністративний примус загалом здійснює завдання охорони, розвитку і зміцнення нормальних управлінських відносин, викорінення правопорушень, усунення їх наслідків, які можуть завдати шкоди суспільним або державним інтересам. Він є правовим засобом захисту суспільних відносин від протиправних дій, відновлення правового стану, забезпечення можливості практичної охорони громадського порядку, а також покарання винних осіб, які скоїли адміністративні правопорушення [11, с. 71].

Державний примус є соціально-правовим інститутом, що характеризується складною багатоцільовою спрямованістю заходів впливу, різними внутрішніми зв'язками, видами, сферами застосування та процесуальними механізмами здійснення. Держава, державна влада і примус настільки взаємопов'язані, що в загальнотеоретичній літературі ці терміни, поняття, розглядають неодмінно разом, як такі, що окремо існувати просто не можуть [12, с. 133].

Поняття примусу як методу публічного управління І. П. Голосніченко визначає як спосіб цілеспрямованого впливу на поведінку громадян, а також діяльність підприємств і організацій, органів, служб та службовців апарату державної виконавчої влади в інтересах забезпечення оптимального рівня виконання вимог законодавства [13, с. 87].

Дивно, але в науці адміністративного права дотепер не вироблено єдиного погляду на природу адміністративно-правового примусу. Так, вказується, що примус здійснюється у зв'язку з неправовим, шкідливим для суспільства діянням як реакція на шкідливе поведіння, а якщо неправових дій (бездіяльності) немає – немає й примусових акцій [14, с. 215].

Подальший розгляд адміністративного примусу характеризується деталізацією мети його застосування, форм прояву. Наприклад, Г. Г. Забарний, Р. А. Калюжний, О. В. Терещук, В. К. Шкарупа визначають адміністративний примус як засіб забезпечення й охорони правопорядку

у сфері державного управління, який виконує каральну роль і полягає у психічному, матеріальному або фізичному впливі на свідомість і поведінку людей.

Примус стоїть на заваді, або чинить опір волі. Якщо певний прояв останньої сам виявляється перешкодою до неї (тобто є невинуватим), примус, спрямований проти такого застосування, буває виправданим. Таким чином, за законом суперечності з правом пов'язана також можливість використовувати цей захід до того, хто завдає шкоди праву [15, с. 140].

Л. Попов розглядав адміністративний примус як метод державного впливу суспільства, держави на свідомість та поведінку особи, яка скоїла адміністративні проступки [16, с. 40–41].

На думку В. В. Лазарева, державний примус визначається як можливість держави зобов'язати суб'єкта проти його волі та бажання здійснювати певні дії. За наявності факту правопорушення держава зобов'язує особу зазнати певних негативних наслідків [17, с. 332].

Науковці В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко адміністративний примус тлумачать як “систему засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку людей з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин у межах закону, забезпечення правопорядку й законності” [18, с. 164].

А. І. Берлач під адміністративним примусом розуміє систему заходів, у яких виявляється керівний вплив держави з метою забезпечення бажаної і необхідної для неї поведінки об'єктів управління [19, с.151].

І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова вважають, що адміністративний примус – це метод вольового забезпечення відповідно правовій нормі поведінки громадян, посадових та юридичних осіб за допомогою застосування заходів впливу, врегульованих адміністративно-правовими нормами, з метою досягнення відповідного порядку [20, с. 68].

Примус є, безумовно, авторитарним явищем, але водночас необхідним методом для охорони правопорядку, власності, прав та інтересів громадян і організацій, створення нормальних умов для діяльності апарату публічної влади [21, с. 65].

Примус визначають як зняття індивідуальної волі через зовнішній вплив, спрямований на те, щоб примусити індивіда зробити щось або утриматися від яких-небудь дій [22, с. 10]; натиск із чийогось боку, примушування; зумовлена кимось або чимось необхідність діяти певним способом, незалежно від бажання; натиск, обумовлений законом [23, с. 940]; “примушувати” означає схилити людину до певної діяльності чи за допомогою силового тиску (усупереч її волі), обмежувати свободу вибору [24, с. 384].

Адміністративний примус має чітко визначені ознаки, які відрізняють його від інших видів державного примусу: 1) примусовий захід застосовується як засіб забезпечення державного управління системою; 2) застосування цього виду примусу не завжди пов'язано із здійсненням адміністративного правопорушення, яке посягає на суспільні відносини, які складаються з приводу норм та правил у сфері забезпечення пасажирських перевезень; 3) заходи примусу і порядок їх застосування встановлюються не тільки законом, а також нормативними актами органів виконавчої влади; 4) адміністративний примус застосовується тільки уповноваженими на те державними особами (органами виконавчої влади) і посадовими особами, коло яких визначено нормативно-правовими актами України; 5) процесуальний порядок застосування адміністративного примусу відрізняється досить високим рівнем оперативності, що збільшує ефективність їхньої реалізації [25, с. 410].

На думку В. Продаєвич, адміністративно-правовий примус – це особливий вид державного примусу, який є встановленою нормами адміністративного права системою заходів психологічного, фізичного й організаційного впливу, що застосовуються, по-перше, до осіб, які чинять чи вчинили порушення норм адміністративного права, по-друге, до інших осіб із метою запобігання можливому правопорушенню або запобігання можливим шкідливим наслідкам для держави, суспільства й окремих громадян, по-третє, у зв'язку із забезпеченням провадження адміністративної справи [26, с. 5].

Так, адміністративний примус посідає головне місце серед заходів державного примусу, оскільки його основне завдання – протидія злочинності та профілактика протизаконної поведінки

всіма суб'єктами права, оскільки необхідною умовою повноцінного життя суспільства є належний громадський порядок, тобто чітке і точне дотримання правил поведінки, встановлених для його членів і обов'язкових для виконання. Але у своїй діяльності держава не обмежується встановленням тільки обов'язків, а передбачає систему юридичних гарантій, які мають забезпечувати їх здійснення. Серед гарантій певна роль належить заходам адміністративно-примусового впливу, які в найзагальнішому вигляді є засобами цілеспрямованого впливу на свідомість та поведінку людини з метою спонукання її до певної, визначеної в правових нормах, поведінки [27, с. 79].

Висновки. Примус є одним з атрибутів державної влади. Він є знаряддям забезпечення безумовного виконання приписів правових норм усіма членами суспільства. Застосування адміністративного примусу завжди поєднується із широким використанням багатогранних виховних засобів, з активним формуванням правосвідомості, нетерпимого ставлення до антигромадських вчинків та використовується в державному управлінні для охорони суспільних відносин, що виникають у цій сфері державної діяльності. Він є правовим засобом захисту суспільних відносин від протиправних дій, відновлення правомірного стану, забезпечення можливості практичної охорони громадського порядку, а також покарання винних осіб, які скоїли адміністративні правопорушення.

1. Грянка Г. В. *Адміністративний примус у публічному адмініструванні* / Г. В. Грянка // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. – 2011. – № 6 (79). – С. 206–215.
2. Іванський А. Й. *Фінансово-правова відповідальність та фінансово-правовий примус* / А. Й. Іванський // *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. – 2010. – № 4. – С. 157–166.
3. Коломоєць Т. О. *Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід, та практика реалізації* : [моногр.] / Т. О. Коломоєць. – Запоріжжя : Поліграф, 2004. – 404 с.
4. *Державне управління та адміністративне право в сучасній Україні: актуальні проблеми реформування* / За заг. ред. В. Б. Авер'янова, І. Б. Коліушко. – К., 1999. – 464 с.
5. О. П. Котляренко *Роль примусу в правоохоронній діяльності військової служби правопорядку* / О. П. Котляренко // *Бюлетень міністерства юстиції. Загальнодержавне науково-практичне фахове видання*. – 2013. – № 6 (140). – С. 109–118.
6. Ківалов С. В., Біла Л. Р. *Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп.* – Одеса : Юридична література, 2002. – 312 с.
7. Шевчук О. М. *Засоби державного примусу у правовій системі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07* / О. М. Шевчук. – Харків, 2003. – 20 с.
8. Іваницький А. М. *Співвідношення понять влади і права* / А. М. Іваницький // *Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез Міжнародної наукової конференції “Одинадцяті осінні юридичні читання” (м. Хмельницький, 23–24 листопада 2012 року)* : у 4-х част. – Частина перша. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2012. – С. 57–59.
9. Аверьянов В. Б. *Организация аппарата государственного управления. (Структурно-функциональный аспект)* / В. Б. Аверьянов. – К. : Наук. думка, 1985. – 146 с.
10. Лук'янець Д. *Стереотипи в адміністративному праві: переконання та примус як універсальні методи державного управління* / Д. Лук'янець // *Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал*. – 2012. – № 2 (6). – С. 37–42.
11. Лошицький М. *Поліцейське право в системі права України* / М. Лошицький // *Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал*. – 2012. – № 3 (7). – С. 71–76.
12. Комзюк А. Т. *Державно-владний аспект адміністративного примусу* / А. Т. Комзюк / А. Т. Комзюк // *Вісник Академії правових наук*. – Х., – 2000. – № 4. – С. 129–137.
13. *Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття. Загальна та основна частина* : [навч. посіб.] / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова. – К., 2005. – 231 с.
14. Бахрах Д. Н. *Административное право России*. – М. : Норма-Инфра-М., 2002. – 623 с.
15. Забарний Г. Г., Калюжний Р. А., Терещук О. В., Шкарупа В. К. *Адміністративне право України : посіб. для підготовки до іспитів*. – К. : Вид. Палливода А. В., 2001. – 194 с.
16. Попов Л. Л., Шергин А. П. *Классификация мер административного*

принуждения // *Известия вузов. Правоведение.* – 1970. – №5. – С. 40–49. 17. Теория права и государства: ученик / под. ред. В. В. Лазарева. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – Право и закон, 2001. 18. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 528 с. 19. Берлач А. І. Адміністративне право України : навч. посіб. / А. І. Берлач. – К. : Університет “Україна”, 2005. – 472 с. 20. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золотарьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посіб. / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. І. П. Голосніченка. – К. : ГАН, 2005. – 232 с. 21. Кузьменко О. В. Феномен адміністративно-правового заохочення : [моногр.] / О. В. Кузьменко, О. Г. Стрельченко. – Л., 2010. – 201 с. 22. Каплунов А. И. Об основных чертах и понятии государственного принуждения / А. И. Каплунов // *Государство и право.* – 2004. – № 12. – С. 10–17. 23. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с. 24. Горяйнов А. М. Самозахист як засіб приватного правового примусу / А. М. Горяйнов // *Держава і право : зб. наук. пр. “Юридичні і політичні науки”.* Вип. 53. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – С. 384–390. 25. Чорномаз О. Б. Заходи адміністративного примусу на залізничному транспорті / О. Б. Чорномаз // *Науковий вісник Київ. нац. ун-ту внутрішніх справ.* – 2007. – № 1. – С. 39–45. 26. Продаєвич В. О. Місце адміністративної відповідальності в системі заходів адміністративного примусу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / В. О. Продаєвич. – К., 2007. – 19 с. 27. Коренева М. М. До поняття ризику в адміністративному примусі / М. М. Коренева // *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Зб. наук. пр. Вип. 9-1.* – Одеса, 2014. – С. 77–80.

REFERENCES

1. Hryanka H. V. *Administratyvnyy prymus u publichnomu administruvanni* H. V. Hryanka *Naukovyy visnyk Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav.* 2011. vol 6 (79). pp. 206–215. 2. Ivans'kyu A.Y. *Finansovo-pravova vidpovidal'nist' ta finansovo-pravovyy prymus* A. Y. Ivans'kyu *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu vnutrishnikh sprav.* 2010. vol 4. pp. 157–166. 3. Kolomojets' T. O. *Administratyvnyy prymus u publichnomu pravi Ukrayiny: teoriya, dosvid, ta praktyka realizatsiyi: [monohr.]* Kolomojets' T. O. *Zaporizhzhya: Polihraf,* 2004. 404 p. 4. *Derzhavne upravlinnya ta administratyvne pravo v suchasniy Ukrayini: aktual'ni problemy reformuvannya* Za zah.red. V. B. Aver"yanova, I. B. Koliushko. K., 1999. 464 p. 5. O. P. Kotlyarenko *Rol' prymusu v pravookhoronniy diyal'nosti viys'kovoyi sluzhby pravoporyadku* O. P. Kotlyarenko *Byuleten' ministerstva yustytisyi. Zahal'noderzhavne naukovopraktychne fakhove vydannya.* 2013. vol 6 (140). pp. 109–118. 6. Kivalov S.V., Bila L.R. *Administratyvne pravo Ukrayiny: Navchal'no-metodychnyy posibnyk.* Vyd. druhe, pererob. i dop. Odesa: Yurydychna literatura, 2002. 312 p. 7. Shevchuk O. M. *Zasoby derzhavnoho prymusu u pravoviy systemi Ukrayiny: avtoref.dys. na zdobuttya nauk.stupenyi kand.yuryd.nauk: spets. 12.00.07* O. M. Shevchuk. Kharkiv, 2003. 20 p. 8. Ivanyts'kyu A. M. *Spivvidnoshennya ponyat' vldy i prava* A. M. Ivanyts'kyu *Aktual'ni problemy yurydychnoyi nauky: Zbirnyk tez Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi “Odynadtsyati osinni yurydychni chytannya” [m. Khmel'nyts'kyu, 23–24 lystopada 2012 roku]: u 4-kh chast. Chastyna persha.* Khmel'nyts'kyu: Vydavnytstvo Khmel'nyts'koho universytetu upravlinnya ta prava, 2012. pp.57–59. 9. Aver'ianov V.B. *Organizatsiia apparata gosudarstvennogo upravleniia. (Strukturno-funktsional'nyi aspekt)* V. B. Aver'ianov. K. : Naukova dumka, 1985. 146 p. 10. D.Luk"yanets' *Stereotypy v administratyvnomu pravi: perekonannya ta prymus yak universal'ni metody derzhavnoho upravlinnya* D. Luk"yanets' *Publichne pravo. Naukovopraktychnyy yurydychnyy zhurnal.* 2012. vol 2 (6). pp. 37–42. 11. M. Loshyts'kyu *Politseys'ke pravo v systemi prava Ukrayiny* M. Loshyts'kyu *Publichne pravo. Naukovopraktychnyy yurydychnyy zhurnal.* 2012. vol 3 (7). pp. 71–76. 12. Komzyuk A. T. *Derzhavno-vladnyy aspekt administratyvnoho prymusu* A. T. Komzyuk A. T. Komzyuk

Visnyk Akademiï pravovykh nauk. Kh., 2000. vol 4. pp. 129–137. 13. Holosnichenko I. P. *Administratyvne pravo Ukrainy: osnovni ponyattya. Zahal'na ta osnovna chastyna: [navch.posib.]* Holosnichenko I. P., Stakhurs'kyy M. F., Zolotar'ova N. I. K., 2005. 231 p. 14. Bakhrakh D. N. *Admynystratyvnoe pravo Rossyy. M. : Norma-Ynfra-M.*, 2002. 623 p. 15. Zabarnyy H. H., Kalyuzhnyy R. A., Tereshchuk O. V., Shkarupa V. K. *Administratyvne pravo Ukrainy: Posib. dlya pidhotovky do ispytiv. K. : Vyd. Palyvoda A.V.*, 2001. 194 p. 16. Popov L. L., Shergin A. P. *Klassifikatsiia mer administrativnogo prinuzhdeniia Izvestiia vuzov. Pravovedenie. 1970. vol 5. pp. 40–49.* 17. *Teoryya prava y hosudarstva: uchenyk pod. red. V. V. Lazareva. [2-e yzd. pererab. y dopoln.] Pravo y zakon, 2001.* 18. *Administratyvne pravo Ukrainy : pidruchnyk Yu. P. Bytyak, V. M. Harashchuk, O. V. D'yachenko ta in. ; za red. Yu. P. Bytyaka. K. : Yurinkom Inter, 2006. 528 p.* 19. Berlach A. I. *Administratyvne pravo Ukrainy. Navchal'nyy posibnyk / A. I. Berlach. K. : Universytet "Ukrayina", 2005. 472 p.* 20. Holosnichenko I. P., Stakhurs'kyy M. F., Zolotar'ova N. I. *Administratyvne pravo Ukrainy: osnovni ponyattya. Navchal'nyy posibnyk Za zah. red. doktora yurydychnykh nauk, profesora I. P. Holosnichenka. K. : HAN, 2005. 232 p.* 21. Kuz'menko O. V. *Fenomen administratyvno-pravovoho zaokhochennya : [monohr.] O. V. Kuz'menko, O. H. Strel'chenko. L., 2010. 201 p.* 22. Kaplunov A. I. *Ob osnovnykh chertakh i poniatii gosudarstvennogo prinuzhdeniia A. I. Kaplunov Gosudarstvo i pravo. 2004. vol 12. pp. 10–17.* 23. *Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy [Uklad.i holov. red. V. T. Busel]. K.; Irpin': VTF "Perun", 2004. 1440 p.* 24. Horyaynov A. M. *Samozakhyst yak zasib pryvatnogo pravovoho prymusu A. M. Horyaynov Derzhava i pravo: zb.nauk.prats'. Yurydychni i politychni nauky. Vyp. 53. K.: In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho NAN Ukrainy, 2011. pp. 384–390.* 25. Chornomaz O. B. *Zakhody administratyvnoho prymusu na zaliznychnomu transporti O. B. Chornomaz Naukovyy visnyk kyyivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav. 2007. vol 1. pp. 39–45.* 26. Prodayevych V. O. *Mistse administratyvnoyi vidpovidal'nosti v systemi zakhodiv administratyvnoho prymusu : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.07 "administratyvne pravo i protses; finansove pravo; informatsiyne pravo" V. O. Prodayevych. K., 2007. 19 p.* 27. Koreneva M. M. *Do ponyattya ryzyku v administratyvnomu prymusi M. M. Koreneva Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiya. Zb. nauk. prats'. vol 9-1. Odesa, 2014. pp. 77–80.*